

ŠIMON
A. ĐARMATI

**BABA
ANUJKA
BANATSKA VEŠTICA**

Prvi serijski ubica u Srbiji

Sadržaj

Predgovor	9
Vreme velikih trovača i trovačkih afera	13
Velika trovačica Ana Dee – baba Anujka	39
Baba Anujka: Poreklo i prva sumnja – smrt Gaje Prokina .	47
Anonimno pismo i nove istrage	77
Stana je više volela život, a manje muža Lazara.	87
Ljubina je znala vračarine tajne.	91
Istraga protiv vračare	97
Zla ćud Nikole Momirova.	109
Slučaj Koste Carine	113
Suđenje u Pančevu	123
Glavna rasprava	127
Izricanje presude	165
Baba Anujka pred apelacijom.	173
Presuda Kasacionog suda	185
Susret u zatvoru sa baba Anujkom.	191

Zločini po baba Anujkinom receptu	193
Kako je baba Anujka skončala ovozemaljski život . . .	199
Oluja.	207
<i>O autoru.</i>	213

PREDGOVOR

Bajni, poetični i bezbrižni seoski život. Miris bagrema, noćnih frajli, lajanje kera, suncem okupana dvorišta, mesečinom srebreni pastelni šorovi, prhut golubova sa crkvenog tornja, ustaljeni koraci boktera što duva u rog i pali fenjere, momci koji veselo sviraju i pevaju u noći, smerne devojke, nestašne snaše uštirkanih žipona. Ovakav miran, razložan i mudar pogled starina na život je početkom prošlog veka, nekako nenadano, ustuknuo pred strahotama koje su se nadvile nad ravnicom. I ne samo nad njom. Mada ruralni život nikada nije bio onako idiličan i romantičan kakvim su ga mnogi pisci predstavili, ipak je bilo prijatno naći makar privremeno utočište u okrilju sela od strašnog gradskog života. Život sela je bio temperiran kao mlaka kupka koja dužom upotrebom može dosaditi, ali je neko vreme ipak zadovoljstvo biti u njoj. Prijatno je bilo saznanje da postoji mesto gde se čovek može odmoriti od mučnog gradskog života. A onda su naišla teška, ratna vremena i grad je počeo da gladuje. Sve pogodnosti koje su do tada preplavile urbana naselja su izostale i „građani“ su krenuli da potraže sela. A stanovništvo

sela je, prirodno vispreno, brzo shvatilo koliko je potrebno gradu i koliko su im proizvodi traženi. Za zaprepašujuće kratko vreme su naučili mnogo toga. Između ostalog i to kako da sakriju i nagomilaju robu i čekaju pogodan tržišni momenat koji će im omogućiti veću zaradu. Čak su osvojili i znanja o valutama. A sve što se posle toga dešavalo postalo je zabrinjavajuće. Pokvarenost, nemoral i razvrat bacali su u očaj poštene, smerne i misleće ljude. Sigurnost privatne imovine je prilično uzdrmana. Sve je više bilo ubistava, pljački, lukavih prevara.

Ovo je knjiga o takvim davnim vremenima. O onima u kojima je jedan zanat doživeo procvat. Bio je to trovački zanat koji je donosio ogroman profit. Najbolji takav „zatanlija“ na našem prostoru bila je Ana Dee, poznatija kao baba Anujka iz Vladimirovca, sela udaljenog 25 kilometara od Pančeva na putu ka Vršcu. Ona je vraćala, trovala, varala i pljačkala lakoverni i nesrećan svet iz svoje bliže i dalje okoline. Za razliku od direktnih trovača, njen je posao bio donekle lagodniji, a griža savesti, ako ona uopšte postoji kod ljudi njenog kova, svedena je na minimum. Često nije ni znala kako joj žrtva izgleda, ni kako se zove. Njeno je bilo da samo zna kakvog je zdravlja i težine onaj koji pravi „problem“, i da za dobre pare proda svoj čudesni napitak, svoju „bajanu vodicu“. Pri tome je neretko umišljala da ne čini nikakvo loše delo, već da pomaže ljudima u nevolji. Ona je išla tako daleko u svom cinizmu da je tvrdila kako ona zna medicinu bolje od ma kog lekara, i da je svaki njen lek pomogao. „Ja sam dobročiniteljka siromašnom i neukom svetu“, govorila je.

Baba Anujka je predstavljala tip prave starovremenske veštice. Možda je ona bila poslednji egzemplar onih starih i čudnih baba, koje ljudska istorija vuče u pričama i u zbilji od svog postanka, od pamtiveka. Jedna od onih veštica koje su

nekada spaljivane, mučene, prebijane, ali koje su znale često da zadive svojom pronicljivošću i darom predskazivanja. Da, baba Anujka je bila upravo oličenje veštice. Ona je u svoje vreme predstavljala kriminalan tip po svojim nekim delima. Kao takva, ona bi nekada bila spaljena ili udavljena samo zbog toga što svojim postojanjem izaziva podozrenje i strah, što obavlja jedan zanat koji sam po sebi dozvoljava najstrašnije sumnje.

O baba Anujki, ženi sa dugim iskustvom i genijalnom intuicijom, koja je nezaobilazna u galeriji monstuma sa teritorije bivše Jugoslavije, postoji dosta napisa, ali uglavnom sa pogrešnim i neproverenim podacima o njoj samoj, njenim aktivnostima, boravku u zatvoru i smrti. Naravno, u svemu tome ima i preterivanja. I to ne malog preterivanja. Tako je, na primer, izmaštan i sastav njenog navodnog univerzalnog ljubavnog napitka. „*Nokti od mrtvaca, krmelj od nerotkinje i govance od slepog miša, sve se stuca sa dva Bajerova aspirina i nalije da odstoji prekonoć. Ujutru se procedi pa ostavi u ajksasn do predveče. Kad zađe sunce, daš da popije ko treba da se zaljubi ili odljubi, a u sebi triput kažeš za šta je i očitaš Bogorodice djevo unatraške. Nema da omane.*“

Knjiga koja je pred vama pisana je bez senzacionalizma, osloncem na one podatke koji su u arhivskim građama i teškim crkvenim knjigama sačuvani od svakojakih bura minulih vremena. Ona je istinita priča o baba Anujki i sadrži činjenice koje su do sada bile nepoznate i sve one do kojih se upornim istraživanjem moglo doći, a koja su obuhvatila period duži od dva veka. Knjiga razvejava i neutemeljene priče o njenim godinama, zahvaljujući kojima je, između ostalog, i postala svetski poznata, a koje je i ona sama nametala.

Zahvalnost za pomoć koju su mi pružili pri pisanju ove knjige dugujem zaposlenima u Istorijskom arhivu u Pančevu,

pre svih Jeleni Jakšić i Aniti Heš. One znaju zašto. Posebno Jelena. Nesebičnu pomoć pružio mi je i kolega Mirča Maran u prevođenju podataka iz knjiga Rumunske pravoslavne crkve u Vladimirovcu i upoznavanjem sa nekim običajima.

Naravno, veliku zahvalnost izražavam i svojoj supruzi Danici, koja je svih ovih godina strpljivo slušala moje priče, bodrila me da istrajem u svojim istraživanjima i hrabro podnosila samovanja tokom mojih odsustvovanja prilikom obilazaka terena i boravaka u arhivima.

Autor

VREME VELIKIH TROVAČA I TROVAČKIH AFERA

Mnogi dokumentovani slučajevi, sudski procesi, svedoče o tome da zločinačka upotreba otrova nije zaobišla ni područje našeg življenja. Pored pojedinačnih slučajeva, dešavala su se i organizovana, serijska trovanja koja su se uglavnom vezivala za žene kao izvršioce. To nije ništa neobično jer je davno poznata činjenica da je otrov žensko oružje.

Kako bi se donekle dočaralo vreme u kojem je baba Anujka, glavna junakinja ove knjige „radila“, vredno je podsetiti se nekih najvažnijih afera trovanja u periodu njene aktivnosti koji se procenjuje na nekih pedeset godina.

Prva velika afera trovanja na našem prostoru ili makar prva procesuirana i dokumentovana, kao učesnike, odnosno izvršioce, uključivala je brojne žene iz Svilajнца.

Na osnovu podignute optužnice „zbog ubojstva hotimičnim trovanjem“ na optuženičku klupu Okružnog suda u Čupriji, daleke 1874. godine, selo je 18 žena. Bile su to: Kadivka – udova pokojnog Stojana Jovanovića, Milka Molerova – žena Milana Zdravkovića, Julka – žena Antonija Lukića, Jelena – udova Vitora Jovanovića, Coka – udova

Mike Đorđevića Vrlanca, Nasta – žena Steve Milančićevog, Jana – žena Mijalka Manojlovića Pejčinovića. Tu su bile još i Jelena – kćer Pante Andrejevića, Stanika – udova Malena Kočića, Stanka – žena Antonija Miletića, Ubavka – žena Dimitrija Milijića, inače Kadivkina rođaka, Mara – udova Stevana Radovanovića Crnogorca, Janika – udova Radovana Miladinovića, sedlara, pa Mara – žena Marka Protića iz Markovca, Ilinka zvana Doka – udova Sime Ristića iz Svilajнца, Stana – žena Janka Romanovića iz Markovca, Sara – žena Stanoja Romanovića i Živana zvana Džana – žena Mladena Ćirića.

Glavna trovačica bila je Kadivka, koja je prvo otrovala svog četvrtog muža i jedno komšijsko dete, a kasnije je svoje umeće pripreme otrova i služenje njime prenosila zainteresovanim ženama u periodu 1869–1873. Ona je umela da spravi najjači otrov, poznat kao „žuti sičan“¹. Jedna svedokinja pred sudom kazala je da je „Kadivka toliko sveta potrovala da im i sama broja ne zna“. Naravno, ona je sama pripremala flašice sičana, a same žene (ili drugi zainteresovani)

¹ Jedinjenje arsena sa sumporom, takozvani žuti mišomor (realgar, auripigment) kada je sasvim čist nije otrovan. Međutim, fabrički proizveden žuti mišomor sadržavao je često velike količine sičana (arsenik). Zapravo, mnogo više sičana nego žutog mišomora. Takav veoma otrovan žuti mišomor (žuti sičan) upotrebljavao se kod nas za trovanja. On je mogao štetiti zdravlju i na pomalo neobičan način, o čemu svedoče i sledeći redovi: *Osveta tičija. Današnja moda, kojom se kite ženski šeširi sa ispunjenim ticama, grdno se sveti ženskima, jer na te tice troši se otrov sičan, da ih ne bi crv i buba pojela. Al taj sičan kao sitan prah propada kroz šešir na glavu; u kosu i na kožu i dopire i na lice i u oči i u nos, i danas se zna za slučajeve najstrašnije glavobolje, okobolje, plućobolje; koje sve otuda dolaze; za to valja taku modu izbegavati već zdravlja i života radi; a drugo i zato što taka moda pokazuje surovo srce.* (*Ženski svet*, list dobrotvornih zadruga Srpkinja, godina VII, broj 4, str. 58, Novi Sad, 1. april 1892.)

su to servirale muževima ili kome je „trebalo“. Od Kadivke su žene dobijale i mišomor, a davala im je i „nešto, te su one posle pobacivale“.

Mora biti da je sudijama, kao i braniocima, bilo vrlo teško sa svim ovim ženama. Jedan su iskaz davale u policiji², drugi prilikom suočenja, treći na sudu. Žene su tvrdile i da su prilikom istrage bile mučene, a branioci svi odreda tražili njihovo oslobađanje od optužbe, privatni tužioci su od suda tražili pare za dangubu, no državni tužilac nije odustajao. Optužena Mara Markovčanka na ispitu kod policije pričala je da je sa čovekom svojim vrlo hrđavo živela, pa kad je već namislila da ga se otrese, skuvala mu je jednu zmiju te mu je davala, a davala mu je i tatulu³ i suliman⁴. Kad mu sve to „ne nahudi“, diže ruke sve dok ne ču za Kadivku iz Svilajнца.

² Neko je muž bio „naprasit“, nekoj „osobit parničar, a skoro se sa svakim svađao“, ili je pak „bolovao od jektike – pa da je od te bolesti i umro“.

³ Tatula (lat. *Datura stramonium*) je jednogodišnja biljka iz familije pomoćnica (*Solanaceae*), poznata po širokom spektru dejstva na ljudski organizam. Prema narodnom verovanju: *Ona zanosi, ona opija, ona podiže čoveka u oblake, ona ga draži, ona ga uspavljuje, budi mu pohotu, želju da ljubi, da grli, ali ga baca na zemlju i ubija. Ona opija, truje i razorava. Njeno cveće je divno, njeno lišće divnoga je zelenila, ali i lišće, i koren, i seme, i beli cvet su joj opasni, oni su otrovni. Ako se lišće od tatule metne na zagrejanu ciglu, na jako zagrejani vatralj ili na sač ili na jako zagrejanu peć, pa se lagano udiše ono što se puši ili isparava, onda se čoveku počinje vrteti pred očima, dobija neku nesvesticu i zanos. U tom zanosu vidi razne slike i strašne i prijatne, ali ga posle spopadaju bolovi i grčevi. Kad se uzme mast, koja je načinjena od satrvana tatulina semena, pa se njome namaže čovek, osobito mesta pod pazuhom, onda se oseća lak, oduševljen, čini mu se kao da ima krila, kao da leti nebu pod oblake. Ali ako se namaže tom mašću i popije malo pića načinjena od tatule, onda će mu se činiti kao da leti na najboljem hatu kroz oblake, a na putu da ga prate najlepše lepotice koje kao vile lete oko njega, obmotane u platno tako tanko, da se oko njihova gola tela obavija kao nežna maglica.*

⁴ Nešto veoma ljuto.

Kod Kadivke u kući je to izgledalo ovako: ova se najpre malo ustezala da je ne bi ko odao, pa kad je žene ubediše da je Mara strana žena pa ne može više da dolazi, Kadivka časkom u jednoj džezvi uzavre neku žutu vodicu, koju, pošto se malo razladi, usu u jedno staklence i dade joj baš onako vruće, a Mara njoj dukat, čarape i platno. Mara nije verovala da tako malo žučkaste vodice može da otruje čoveka, verovatno se sećajući šta je sve već i sama pokušavala.

Pet žena je presudom Okružnog suda u Čupriji 16. oktobra 1874. godine osuđeno na smrt, četiri su oslobođene, dok su ostale osuđene na vremenske kazne. Kasacioni sud je prvostepenu presudu potvrdio 5. decembra 1875. godine.

Osim Kadivke, na smrt su osuđene: Jelena Vitorova, koja je otrovala muža, Julka Antonijeva, koja je otrovala muža i kćerku, Mara Markovčanka, koja je otrovala muža, i Milka Molerova, koja je za jedan ćesar otrovala Molera (a i inače joj je muž bio moler po zanimanju).

Po svemu sudeći, Milku je nagovorila komšinica Anka, koja se takođe spremala da otruje svog čoveka Mitra papudžiju, pa je otrov prvo na mački probala. „Posolila džigericu i dala, pa kako je ova pojela, nije ni skočila nekoliko puta, pa crkla.“

Jedino je Stanika Malenova oslobođena kao nevina, a Ubavka, Mara Crnogorka, Janika i Stana Jankova – zbog nedostatka dokaza. Sve su solidarno državnoj kasi imale da plate 5.052 groša poreznih i 3.200 groša i 2 pare za troškove dokaza, plus 264 groša za porez sudu i sudskog pisara, te 526 groša za dr Ferda Šamea, državnog hemičara. Naravno, sve su morale da plate i troškove dangube svedocima koji su se na suđenjima pojavljivali, a bilo ih je podosta.

„Otrovi koji su iz lešina otrovanih izvađeni, naložio je sud, i koji su pri pretresu nađeni kod optužene Kadivke,

Marke Markovčanke i Stanike Malenove, da se pošalju policiji da ih uništi, a platno i par vunenih čarapa što je nađeno kod Kadivke koje je uzela od Mare Markovčanke za dati joj otrov, da se upotrebi na izvršenje presude.“

Krajem 1897. godine u Žebelju (sada u Rumuniji, a nekada u Austrougarskoj) osumnjičeno je osamnaest žena da su trovale muževe. Vlasti su pokrenule istragu, leševi su ekshumirani i njihovi unutrašnji organi poslani u državnu hemijsku laboratoriju u Budimpeštu, državnom hemičaru dr Feletaru Emilu. Prema rezultatima analize, u većini leševa je nađen otrov. Istražni sudija i tužilac su odmah otputovali u Žebelj radi hapšenja osumnjičenih.

Posle dugotrajne i temeljne istrage, suđenje je započelo 20. juna 1899. godine. U slučaju žebeljskih trovača radilo se o moralno posrnulim ženama, koje su trovale muževe jer su im dosadili, pa čak i svoje bebe koje su im se našle na putu, i sve to da bi započele ljubavni život sa novim draganima, i sve da bi s njima neometano nastavile ljubavne odnose. Naravno, u svemu tome, osim prevelike ljubavi, kao motiv zločina je figurirao i imetak ostao posle muža: kuća i zemlja. Žene iz Žebelja su svoje žrtve trovale popularnim mišomorom.

Nisu, međutim, samo žene učestvovalе u ovom zločinu. U centru zbivanja nalazio prodavac otrova Georg Korin, koga je celo selo s ciničnom ozbiljnošću nazivalo „apotekarom“, što samo govori o tome da se javno i neprikriveno sprovodilo zločinačko trovanje u Žebelju. Uprkos tome što su se, kako se iz optužnice moglo zaključiti, zločinački planovi kovali na pijacama, što su ljudi takoreći prstima upirali na trovačice, i uprkos tome što je „apotekar“, zahvaljujući prihodima od svog zločinačkog zanata živio na visokoj nozi i kupovao zemljište, vlasti se nisu mešale u žebeljske stvari. To

je bilo zato što je opštinski lekar, hirurg Johan Majer, koga je većina kasno pozivala da pomogne bolesniku, žrtve lečio od upale creva ili želudačnog katara i u tom smislu tokom šest godina takvim dijagnozama je popunjavao svedočanstva o smrti, i nije nastojao da istraži zašto su simptomi bili istovetni i da li je zločinačka ruka umešana. Ovom lekaru nije bilo posebno sumnjivo ni to što su svi bolesnici болоvali isti broj dana, od 12 do 14. U slučaju otrovanog Jona Dimineskua, čak je kao uzrok smrti naveo upalu pluća, mada je žrtva u njegovom prisustvu povraćala, a ni na vreme urađena autopsija nije ukazala na tragove upale pluća.

Da se nije oglasila savest nekog anonimusa, grešna dela bi i dalje popunjavala groblja. Ovaj neko, bezimeni, sa potpisom *Žebeljska rumunska duhovna služba*, podneo je prijavu sudu, najpre samo zbog smrti izvesnog Marka Nikodema. Međutim, prijava se činila isuviše strašnom, pa je, na osnovu izjave lekara da je smrt nastupila kada je pomenuta osoba popila previše rakije začinjene paprikom da bi izlečila prehladu, obustavljen dalji postupak. Bezimeni se, međutim, nije pomirio s takvim razvojem stvari, pa je podneo novu prijavu u kojoj je naveo šesnaest novih slučajeva trovanja. Ovo se, naravno, više nije moglo zanemariti, pa je sud čvrsto uzeo stvari u svoje ruke i naredio ekshumaciju leševa. Veći deo žebeljskog groblja bio je razrovan, a puna kola sa različitim delovima leševa poslata su na analizu u Budimpeštu. Iako je između smrti i ekshumacije proteklo od dve do pet godina, u nekim delovima tela žrtava državni hemičar Feletar Emil je našao arsen. U nekim telima je bilo više, a u nekim manje arsena, ali je i ta mala količina bila sasvim dovoljna da se usmrti, ne jedan čovek, nego više ljudi, što je bio nedvosmislen dokaz da se radilo o zločinačkom trovanju. Zločinci očigledno nisu štedeli na otrovu.

Ovi rezultati istrage potvrđeni su priznanjima optuženih, u kojima su se nalazili zastrašujući detalji. Među optuženima se nalazila i žena koja je otrovala muža da bi mogla pripasti dušom, a još više telom, svom ljubavniku. On je, pak, otrovao svoju ženu da bi bio slobodan i mogao neometano uživati u ljubavi žene-trovačice. Bilo je onih koje su na pijaci skovale zločinački plan i nagovarale drugarice da učine isto. Jedna majka, koja je dojila svoju bebu, htela je da je se oslobodi jer je nesrećno malo biće bilo slepo. Po savetu drugarice, zajedno sa svojim mlekom dala je smrtonosni otrov svojoj tek rođenoj bebi, što je nezabeležen slučaj u tako nemilosrdnom svetu trovača. Većina optuženih je poricala da je počinila zločin. U poricanju je prednjačio „apotekar“ Georg Korin, koji je tvrdio da je nevin. Ipak, istraga je dokazala da je Korin svaka tri meseca kupovao arsenik i kamen protiv muva za 50 do 60 forinti. Tragovi njegove trgovine vodili su ka Pančevu i Velikom Bečkereku.

Osim Korina uhapšen je i njegov zet, George Borkan, koji je otrovao ženu, kao i njegova nova žena, Versarija Žorž, koja je otrovala svog prvog muža. Uhapšena je i Ana Musteč, koja je tokom 14 dana trovala svog muža stavljajući mu otrov u kiselo mleko; on se bezuspešno žalio komšijama da ga ukućani hrane otrovom.

Optužba je, u nekim slučajevima, morala biti odbačena zbog nedostatka dokaza. Dva važna krivca je u zatvoru stigao nemezis: Jon Gaga je umro u pritvoru tokom istrage, a Ikonija Diminesku je poludela pošto je samosvesno priznala zločin. Njena himera bila je da je uvek tajno posmatraju, da je pacovi grizu i da je turski sultan poslao po nju svoje zlatne vitezove.

Tako je sudu preostalo da se pobrine za preostalih četrnaest optuženih.

Suđenje koje se odvijalo juna meseca 1899. godine pred kraljevskim sudom u Temišvaru, pod predsedništvom Dimitra Joanovića, obilovalo je dramskim scenama.

Presuda je izrečena u nedelju pre podne, 2. jula 1899. godine, jer je predsednik sudskog veća žurio da, zbog sopstvene žalosti u kojoj se našao, što pre saopšti presudu. Od četrnaestoro optuženih osuđeno je petoro, jer kod ostalih devetoro nije utvrđena krivica. Sud nije izrekao smrtnu presudu, a doživotnom robijom kaznio je samo Mariju Nikodem zbog dvostrukog ubistva koje je počinila. Katalin Ursika i Marija Čoran osuđene su na petnaest godina zatvora zbog ubistva, a oslobođene su optužbe za saučesništvo. Trifun Žimča je takođe osuđen na 15 godina zatvora. Georg Korin je zbog pomaganja u zločinu osuđen na 15 godina, ali je oslobođen zbog saučesništva u osam ubistava. Obrazloženje presude je trajalo sat vremena.

Katalin Ursika je rekla da prihvata presudu jer je bila spremna na smrtnu kaznu vešanjem. Marija Čoran i Trifun Limča su izjavili da će se žaliti. Georg Korin je zadrhtao na presudu, prekrstio se i izjavio da će se žaliti. Posle izricanja presude svi osuđenici su izvedeni u sudsko dvorište i fotografisani.

Nikodem Marija, jedva četrdesetogodišnja, osuđena zbog dvostrukog ubistva, umrla je aprila meseca 1901. godine u Marianostri. Nesrećna žena je pred smrt bila potpuno slomljena. Nije nalazila mir i imala je strašnu grižu savesti. Molila je Boga samo da je oslobodi ovozemaljske patnje. Bila je i kraće vreme jako bolesna i nije htela da jede.

Kurija je u ponedeljak 11. marta 1901. godine po drugi put raspravljala predmet trovanja čiji su akteri bili Kovač Eva Almažan, stanovnica naselja Padureni na putu iz Žebelja za Temišvar, i Georg Korin, „apotekar“. Eva je svog

Zatvor Marianostra (70 kilometara severno od Budimpešte) je osnovan 1858. godine i do 1949. godine bio je isključivo ženski zatvor

sedamdesetogodišnjeg muža s kim je 27 godina živela u primernom miru nahranila belim prahom. Na ubistvo ju je naterao Georg Korin, kome je ona bila ljubavnica. Jednom se posvađao sa starim mužem svoje ljubavnice, i od tada se nije smirio sve dok nije ubedio ženu da ukloni starca. Dao joj je arsenik i rekao joj da pospe na varivo od krompira koje mu kuva za večeru. Ljubavnica ga je poslušala i otrovala muža. Smrt starog Kovača je pobudila sumnju u naselju. Leš su ekshumirali i u njemu našli veliku količinu arsena. Žena koju su uhapsili nije mnogo poricala, ali je optužila i „apotekara“. Temišvarski porotni sud je oboje osudio na doživotnu robiju.

U smiraj XIX veka, u Hodmezevašarhelju, mestu u blizini Segedina, otkriveno je zločinačko udruženje koje je tražilo osiguranike više osiguravajućih društava. Posle njihove smrti bi trovači, članovi ovog udruženja, podizali novac od osiguranja. Zločinci su uhapšeni 1896. godine. Ova parnica

je obuhvatila čitav niz strašnih porodičnih tragedija, čiji su junaci za novac odbacili odeću ljudske osećajnosti i za novac su sahranjivali svoje najmilije.

Suđenje trovačima se odvijalo u Hodmezevašarhelju, pred ispostavom segedinskog kraljevskog suda. Optuženi su, uz oružanu pratnju, dovođeni iz čuvenog segedinskog zatvora „Čilag“ i ponovo odvođeni do njega. Iz zatvora su prema železničkoj stanici kretali u zoru, u 3 sata nanizani na lanac, u pratnji četiri žandara.

Strašnu povorku je predvodila Jager Mari, koja je postala sinonim za trovačice u XX veku; za nju je bio vezan Horvat Janoš. Za njima su išli Tot Lidija i Kiš Guljaš Šamuel, koje su pratili Varga Lidija i Čordaš Lidija, dok je povorku zatvarala Sapanoš Judit. Dva meseca boravka u zatvoru vidno se primjećivalo na njima. Njihova bleđa lica su se izdužila i svi su smršali. Na čelu udruženja trovača, kao i na čelu povorke, nalazila se glavna, velika majstorica, veštica Jager Mari. Bila je reformatske vere, ali nije bila vernica. Po zanimanju je bila babica, a po kriminalnom opredeljenju – profitna trovačica.

Imala je punačko, izborano lice sa upalim ali prodornim i nepoverljivim tamnim očima. Njeno lice nije ništa odavalo. Bila je ledeno ravnodušna. Na pretresima je redovno simulirala gluvoću i govorila je da ne zna šta se oko nje dešava. Pre hapšenja zločinaca u kojem je najveću zaslugu imao policijski kapetan Poka Laslo⁵, jedna trovačica je pokušala samoubistvo, a druga je htela da podmiti policijskog kaptana sa 200 forinti da „ne čačka“ stvar.

⁵ Krajem 1898. godine u Hodmezevašarhelju tokom godišnjeg završnog računa otkrivene su ogromne pronevere u gradskoj kući. Više osoba je uhapšeno. Hapšenje je izbegao policijski kapetan Poka Laslo, kojeg su poznavali kao talentovanog policajca. Da bi izbegao zatvor, izvršio je samoubistvo u svojoj 44. godini života.

Jager Mari u sigurnim rukama

Suđenje je počelo 16. marta 1897. godine. Krajem marta tokom suđenja se iznenada razboleo kurijski sudija Muško Šandor. I odmah su krenule priče da ga je urekla Jager Mari. Pošto je za svega nekoliko dana umro, nastala je pauza u suđenju, a glasine o moći Jager Mari sve više su se širile.

Tokom rasprave je ustanovljeno da su otrov najčešće stavljali u kisela jela, supe sa mileramom, vino, kafu i taške. Trovanje preko hrane, naravno, nije bila nikakva novina. Jager Mari je svojim mušterijama ovako savetovala: *Sačekajte dok se onom koga želite da uklonite nešto desi sa zdravljem. Odmah pozovite lekara. Ne žalite pare. Lekar će prepisati neki lek, kupite ga u apoteci, ali prašak koji dobijete zamenite mojim, i to dajte bolesniku...*

Presuda je izrečena u petak, 23. jula 1897. godine u 11 sati. Jager Mari, Varga Lidija, Čordaš Lidija i Sapanoš Judit osuđene su na smrt vešanjem, Horvat Janoš i Tot Lidija

осуђени су на доживотну робију, а Киш Гулјаš Šамуел на 6 година затвора.

Svi robijaši су уложили жалбу на пресуду. После дуготрајних правних надмудривања, свакome је ублажена пресуда, тако да ни у једном случају није дошло до извршења смртне казне.

О једној trovačici с почетка XX века, у *Полцијском гласнику* број 45. ишао 14. новембра 1904. године, у рубрици Из полицијског албума, на стр. 352. може се наћи следеће:

„Жено, твоје је име змија – рекао је један философ. I не без разлога, као што се то види из случаја са овом Јулком – Јуцом, женом пок. Петра Стефановића, бившег трговца и механдџије из Раље. Она је пресудом земаљских судова осуђена на

— • • • —
ИЗ ПОЛИЦИЈСКОГ АЛБУМА
—

„Жено, твоје је име змија“ — рекао је један философ. И не без разлога, као што се то види из случаја са овом Јулком — Јуцом, женом пок. Петра Стефановића, бив. трговца и механдџије из Раље, чију слику овде износимо. Она је пресудом земаљских судова осуђена на 20 година робије, заједно са својим љубавником Миланом Филиповићем, бив. општин. писаром из Раље, с киме је отровала свога мужа Петра, после четрнаесто-годишњег брачног живота. Овако млада, млада (у 27 год.), бујна, примањива, као што је видите, била је у стању да дуже време мисли и ради на уклањању свога мужа са овог света, само да би лакше задовољавала своје покудне страсти. Ту је своју злочинску намеру и извршила тровањем на тако вешт начин, да је овај случај за читавих 19

Приликом снимања у атељеу „Полн. Гласника“ такође је правила шале, молња да јој се слике само лепо израде, па један примерак њој пошље.

Интересантно је, да јој је се мати три пут удавала, и да су јој сва три мужа мртви, а она још живи.

На овај интересантан тин подмуклог убице вратићемо се ускоро, пошто добијемо опширније податке.

20 godina robije, zajedno sa svojim ljubaznikom Milanom Filipovićem, bivšim opštinskim pisarom iz Ralje, s kim je otrovala svog muža Petra, posle četrnaestogodišnjeg bračnog života.

Ovako lepa, mlada (27 god.), bujna, zavodljiva, bila je u stanju da duže vremena misli i radi na uklanjanju svoga muža sa ovoga sveta, samo da bi lakše zadovoljavala svoje požude strasti. Tu je svoju zločinačku nameru i izvršila trovanjem na tako vešt način, da je ovaj slučaj za čitavih 19 meseci zadavao posla i sudskoj i policijskoj vlasti u okrugu smederevskom. Ona mu je dala biljni otrov u tolikoj količini, da se on nije naprasno razboleo i umro, već se mučio čitavih 7 dana i lekari su držali da je on umro od zapaljenja creva, dok nije povodom sumnje njegovog brata izvršena sekcija i utvrđeno trovanje. Na nju je odmah pala sumnja, pa pošto su se pretresom kod nje našle otrovne biljke, ona je stavljena pod krivičnu istragu i u pritvor. Delo nikako nije htela priznati i tako se vešto branila i prikrivala tragove svoga dela, da su je sudovi čas osuđivali, čas oslobađali, dok se na posletku posle 20 meseci nije uspeo prikupiti toliko dokaza, da se njena krivica nesumnjivo utvrdi. Letos je bila u slobodi i živela je kod svoje majke ovde u Beogradu, zabavljajući se u čitavom šoru svojih obožavalaca. U jednom takvom prijatnom društvu zatekla ju je jutros policija u kući izvesne 'Tetke' u Kralj Milanovoj ulici, i kaznila je sa 15 dana zatvora.

Kada je prema depeši smederevskog načelstva ovde uhvaćena i pritvorena, nije se ni najmanje iznenadila ni zabrinula, pa ni onda, kada joj je saopštena osuda na dvadesetogodišnju robiju. Šta više kada joj je u upravi predočeno šta je čeka i pokušano da se kod nje izazove kajanje i priznanje sada, kada je sve svršeno – ona je se ironično smejala i pravila viceve: 'jelte, e baš vi umete lepo da pričate, liči da će te nekad doći

za upravnika kaznenog zavoda, pa ću vam onda sve kazati' i.t.d. prosto joj se iz očiju moglo čitati: 'more šta vi tu meni pričate kao da sam balavica; meni je ovo odricanje sa ćutanjem spaslo bar glavu...'

Prilikom snimanja u ateljeu 'Policijskog Glasnika' takođe je pravila šale, molila da joj se slike samo izrade, pa jedan primerak njoj pošalje.

Interesantno je, da joj se mati tri puta udavala, i da su joj sva tri muža mrtva, a ona još živi.“

Krajem dvadesetih godina XX veka velika afera masovnog trovanja je preko noći skrenula pažnju (ne samo stanovništva Mađarske) na mesto Nađrev, do tada nevažno selo na obali Tise, u oblasti Tisazug⁶, udaljeno od Solnoka nekih 50, a od Budimpešte oko 100 kilometara jugoistočno.

U ovom selu živela je babica koja je imala uticaj na duše većine žena. Ona je, moglo bi se slobodno reći, potpuno preotela vlast od sveštenika, koji skoro da nije imao nikakvog uticaja na seljake. Babica je bila ispovednica, tešiteljka, isceliteljka i trovačica – i to joj je dalo moć i popularnost. Ona je bila ta koja je nagovarala, ubeđivala, prosvjećivala i na greh mamila. Ona je bila ta koja je u teškim vremenima vršila abortuse, zbog čega su žene, koje su joj se iz tih razloga obraćale, postajale neočekivano lak plen. Zvala se Olah Žuzana (20. maj 1861 – 19. jul 1929). Po mužu je bila gospođa Fazekas, ali su je svi zvali tetka Žuža. Kao predstavница nečastivog, ona je sa lakoćom zbirala svoje žrtve.

Lista imena trovačica koje su trovale po instrukcijama babice Fazekas i u dosluhu sa njom, bila je impozantna. Sa velikim rafinmanom i jedinstvenim mirom i samopouzdanjem, sa čistom savešću u satanskoj duši, ove žene trovale

⁶ Tisazug je oblast ograničena rekama Tisom i Kereš.